

Uitnemend. Dat brengt ons weer op den goeden weg.

En waarom? — omdat br. Wielenga nu zelf inzielt, dat het heel iets anders is, of ik eisch: *Keur mijn standpunt goed, of dat ik slechts vraag: Veroordeel mijn standpunt niet.*

Keur ik toch zeker standpunt A in absolute zin goed, dan veroordeel ik daarmee mijn eigen standpunt B.

Maar zeg ik: Uw standpunt veroordeel ik niet, dan meen ik dat A en B. beiden kan, met preferentie voor ieder van zijn eigen standpunt.

En alleen bij deze zienswijze is hereniging mogelijk.

Hij besluit:

Maar zeg ik, met dat al blijft het verschil, al het dan ook slechts een verschil in methode van *Reformatie*. Ik stem het toe en ik voeg er zelfs bij dat verschil is volstrekt niet gering. Met name voor de praktijk is het van grooten invloed. Dat valt niet te loochenen en mag niet verblinden.

Daarom moet het worden erkend: zal het ooit tot een *gewoonlijke* Vereeniging komen, dan zal er van weersijden *zelfverloochening* moeten worden geëist, geen *verloochening van beginselen*, maar toch niet weinig *zelfverloochening*.

Zelfverloochening ook in het doortrekken van de lijnen onder inschikten tot de uiterste consequentie op alle plaatsen en onder alle omstandigheden.

Inzonderheid heb ik hier het oog op wat tot nog toe van de zijde der *«Doleerenden»* geschiedt. Zij handelen, alsof alle Gereformeerden nog onder het Synodale juk zijn, alsof er geen *«Geref. Kerk»* bestaat, alsof het *«Synodale»* juk nog niet is afgelegd.

De man aarzeld en zei eindelijk: «Thomas».

«Laat hem hier komen!» riep de opzichter. Thomas kwam, en moest nu opbieden. Hij had het geleerd van Langen Benjamin.

Nu moest deze verschijnen en vertellen hoe alles gebeurd was.

«Ik zal u wel vinden», sprak de opzichter eindelijk. «Wat doet een neger te lezen? Werken — dat is uw zaak. Hooft gij. Maar ik zal wel zorgen dat ge weer afleert wat ge geleerd hebt. Wacht maar!»

Wat die bedreiging beteekende werd den armen Benjamin duidelijk gemaakt en zelfs zonder lang wachten. Reeds den dag daarna werden de negers bijeengeroepen en hun met ruwe woorden verteld, dat het hun streng verboden was lezen te leeren of ooit meer iets te leeren. Wie dat weer doen dorst, zei de goddelooze opzichter, dien zou het gaan als thans Benjamin. En om dit duidelijk te maken werd deze voor aller oog gegrepen en met de zweep geslagen, tot het bloed bij zijn rug nederliep en hij van pijn ineengromp. Dat was het loon dat blanke menschen, die Christenen hetten, den heiden gaven, voor het goede werk door hem verricht.

(Wordt vervolgd)

VOOR WETGRACE LEZERS

Er is dan, zooals we zagen, een taal die door allen verstaan en begrepen wordt, die

was total and immediate failure as regarded man, however the patience of God might tolerate and carry on by grace the dispensation, in which man had thus failed in the outset, and further that there is no instance of the restoration of a dispensation afforded us, though there might be partial revivals through faith.

Uit deze aanhaling blijkt, wat Darby's bedoeling is, wanneer hij het stukje «On the apostasy» begint met: «I propose saying a few words on the very solemn subject of the apostasy of the dispensations».

Op een andere plaats, waar Darby spreekt over «The state of the church» (1842—43), zegt hij: «This expression: «the Jews have been cut off» is, it is evident, that here the word «Jews» must be taken in the sense of «the Jewish dispensation», en eenige regels verder: «God will equally put an end to this dispensation, which (the Jews having been set aside) is characterized as «salvation unto the Gentiles». This is after all what Mr. Rochat himself now acknowledges. I return to this infinitely solemn truth, which I have at heart to place before the eyes of Christians, namely, that you, Gentiles, have been put under a responsibility analogous to that of the Jews, that you have failed as they have, and that you will be cut off as they have been. I do not mean that the judgment of God will reach all the faithful individually, but the whole system, in which you are and of which you form a part».

den Beke Callen's te Bieslinge, G. L. Van den Broek te Heilo, P. C. A. Hallman te Den Bommel, F. Kijfshelt te Hoevelaken, A. Lagerweij te Hoogeveen en H. Waardenburg te Kolderveen. — Herwen, J. Van Doornburg te Ingen, J. L. Fortuin Drogist te Nieuwe, J. Th. J. Van Goens te Huisen, H. G. Kist te Oosthuizen, J. P. D. Van Veen te Lobith en W. N. Wolterink te Westervoort.

DIETAL: Schoonhoven, J. Bolkestein te Ter Aar, J. Driessens te Wijk en H. Versteeg te St. Pancras.

TWETALLEN: Meeren, N. E. Den Burger en G. Mansveld, cand. te Utrecht. — Lienden, P. Kijfshelt te Hoevelaken en A. J. Loois te Veenendaal.

TOEGESCHIEDING VAN BEROEP: Brandwijk, N. E. Den Burger, cand. te Utrecht. — Vledder, F. A. Van der Schuer te Wijdens. — Gubard en Waaxens, H. Pop te Hagestein.

BRANDWIJ: Ganderen, F. J. C. Schook te Andel. — Opende, Waardenburg te Kolderveen. — Luten, Kat tendinge en Cillaarshoek, A. Timmerman, cand. te Wolderswijk. — Looen op Zand en Loonschendam, J. H. Wemmel te Benschop. — Zierik, M. J. Sanders te Sluipwijk. — Tullen 't Waal en 't Gravenpolder, G. Mansveld, cand. te Utrecht. — Alkmaar, D. J. Karres te Brinisse. — Heerenwoude, P. C. A. Panteleus, cand. te Amsterdam. — Angerlo, J. Van den Bergh te Gelselaar. — Breda, J. W. Berkelbach van der Sprekel te Herveld. — Rijssen, G. Van Dorsten te Varsveld. — Hemmen, A. W. Hout te Sittard. — Garmen, A. J. Loois te Veenendaal. — Groote Lindt e. a., W. E. Noordink te Opende.

AANROEPEN: Amsterdam, P. E. Daubanton te Heeneveld. — Scherpenheuvel, A. Lagerweij te Hoogeveen. — Veis, C. A. Klinkenberg te Beuningen. — Lekmond, J. C. Prins te Wierkoven. — Sommedijk, H. J. Westrik te Oud-Vossemeer.

BERAANK: Boskoop, J. D. Fortuin Drogist te Nieuwe. — Dussen, A. Lagerweij te Hoogeveen. —

Vrije Universiteit.

Dezer dagen ontving ik door Br. Van Kammen uit Kollum de som van f 25 van de Halve-stuivers-vereeniging. Daarbij werd de dankbare herinnering in mij verlevendigd, dat in een jaar tijds door deze vereniging f 200 voor het Hospitium en het Studie-fonds is bijgedragen. Waarlijk, de macht van het kleine onder den zegen des Heeren is groot. Uit onderscheiden plaatsen heb ik in het afgelopen jaar de verrassende bijken daarvan mogen ontvangen. Te Rotterdam, waar deze vereeniging reeds eenige jaren bestaat, werd in dit jaar voor het Studiefonds bijna f 1300 ingezameld. Uit den Haag, van waar mij de twee eerste driemaandelijksche stortingten werden gezonden, ontving ik f 200. Uit Haarlem en Maassluis ieder f 100. Uit Groningen f 50; uit Hilversum f 41; uit Delft f 25.

Die som, werd bijna geheel uit kleine giften en contributien bijeengebracht. En terwijl zoo steeds in breeder kring de hartelijke toegenegenheid ook voor ons fonds zich uitstrekt, mogen wij den moed wel hoog houden, en ons laten sterken in het vertrouwen, dat, onder vele en veelvleu tegengeden des Heeren ons kennelijk zijne verbeurde gunst niet wil onthouden. En dat is ons genoege. In dit alleen zij onze verzoeking.

Dit blad is
Bijdragen
van dit blad
aan de A.D.
Inzendingen
kunnen voor

De Heide

201

Des avonds te 10¹/₂ uur werd de vergadering met dankgebed door Dr. A. O. Schaafsma gesloten.

(Giften «Augustinus» in het volgend nummer.)

De doleerende kerk van Oude-water in 't begin der 17de eeuw.

VIII.

De kloof wordt steeds dieper.

Lydius behoorde tot die leeraars, die reeds bij het opkomen der Remonstrantsche doollee de toekomst der kerk donker zag. In den jaren 1612 had hij een adres 1) in gespiegde bewoordingen gericht aan prins Maurits, dien de Gereformeerden als hun vriend beschouwden, gelijk de Remonstranten hem instinctmatig voor een tegenstander hielden 2). Het is een koninklijk woord aan den vorst, die in de voetstappen zijns vaders, den doerluchtigen vader des vaderlands, wandelde, waaruit wij Lydius als den echten Calvinist, alleen buigende voor het Woord van God, herkennen.

In dit adres spreekt Lydius van de droefheid der oude Godzalige dienaars, die «in den in het vier, waart, ja de doot selven, het Evangelium Christi voormaels in bosschen, ende struvelen met gewaer harer levens hebben gepredikt», die «ghedrongen door den Geest Gods, met eenen Godsallighen jver de altaren Raals hebben omme gheworpen, de afgodendienaers verdreven» en «gewillig lijdende de proscriptien ende bannissementen des Antichristes over haer gedaan», «die met suchten tot den Heere, met cloekmoedicheit ende lijtsamicheit in alle tegenspoet, naest Godt geweest zijn de gredellen en stercken des Lands, de zenuwen en de aderen der Politie, die het spitse afgebeten, het ijs gebroken, ende de sachte kussens die nu gebruikt werden, in goede ruste door Gods ghenade gheleijt hebben», welke «nu staen met haere grijsse coppen, suchten ende weenen dat zij nu sien, dat de Leere, om welckens wille zij soo veel smact, smerten ende vreesse ghelieden hebben, so in twijfel wert ghetrocken, so dubieus voorgehelt, so benoeijet ende besneden, dat men ze van de voorge vijlichheid des Antichristes niet alleen overberlic slecht kan onderscheijden, maar dat se selve in vele delen van sommige schrickelicker als in den Pansdom werden voorgesteld. Zij be-weeren, dat van sommige alle oude ketterijen uit de gracht gehaelt werden, op hope ofise nu in desen hogen tijt op een merck moeten gebracht werden». Voorts zegt Lydius: dat het op te merken is, hoe het volk «een walghe tot dat Hemels Brood» toonde, dat «voor-maels onse lieve ouders so wel smaecte, dat men hem niet en ontacht 't selfde bij nachte, in kelders ende holen, in schuieren, ende op solders te soecken».

Wij weerhouden ons nauwelijks om meer van dit adres af te schrijven, dat wij een der krachtigste getuigenissen van dien tijd tegen het veldwinnend Remonstrantisme kunnen noemen.

1) Zie over deze vergaderingen van Correspondentie Trinitatis bl. 921.
2) Glachte den Ghemeynte tot Oudewater, Des ghues-ner die honden bij de oude Religie bl. 13.

In uw nummer van 18 dezer stelt gij aan uw lezers voor, dat Darby leerde, dat de kerk des N. V., evenals vroeger die des O. V., tot afval gekomen is; dat zij daarom ook evenals die des O. V. «afgehooven en verworpen is»; dat er dus wel eene kerk des N. V. geweest was, maar dat zij thans niet meer is te vinden, tenzij dan als caricatuur. Verder intiemeert gij dan, dat het bij Darby zoowat moet worden als bij die Christenen, welke nu alleen aandacht overhouden voor de bekeering der enkele zielen.

Gij ontleent de stof voor uwe voorstelling waarschijnlijk aan Darby's stukje «Apostasy of the successive dispensations» (1846), of «On the apostasy» (1840), of «Thoughts on Romans XI and on the responsibility of the church» (1844). Ik zal daarom — waar ik trachten wil aan te toonen, dat uwe voorstelling niet juist is — aanhalingen doen uit diezelfde drie geschriften.

Vooraf dient als algemeene opmerking, dat Darby spreekt over «dispensations», wel te onderscheiden van «de kerk» als zoodanig. Wat hij met «dispensations» bedoelt, verklaart hijzelf. «The dispensations themselves all declare some leading principle or interference of God, some condition in which He has placed man, principles which in themselves are everlastingly sanctioned of God, but in the course of those dispensations, placed responsibly in the hands of man for the display and discovery of what He was and the bringing in their infallible establishment in Him to whom the glory of them all rightly belonged. It is not my intention to enter into any great detail, but to show simply how in every instance there

1) Het stuk was een antwoord aan Mr. Rochat.

Gereformeerde Gezindheid.

Ned. Geref. Kerken.

VIERTALLEN: Anyon, E. Elma te Bennekom, K. Fershou te Zwartsluis, J. H. Houtzager te Koornhert en W. Ringnald te Harmelen. — Visslingen, J. Vlug te Leiderdorp, F. Fortuin te Barendrecht, D. Boomstra te Zwolle en S. Sleerwijk Visser te Rijsoord.

DIETAL: Wommels en Hildaard, G. H. Van Kasneel te Kollum, D. C. P. Sluiter, cand. aan de Vrije Universiteit en J. v. d. Velden te Buitenpost.

TWETALLEN: Dokkum, J. Olinga te Aarlanderveen en L. Wagenaar te Heer.

BEROEPEN: Koudelkerke, J. Teeres te Weninge-Saunert. — Oostmeer e. a., J. Rinsenbergh te Lemaard. — Dokkum, J. Olinga te Aarlanderveen. — Bodegraven, A. Van Schelven, emer. pred. te Oude-Wetering. — 't Grevelduin-Capelle e. a., en Sprang, W. Raman, emer. pred. — Barneveld, A. Vogel, Chr. Ger. pred. te Zalk. — Berlicum, D. C. P. Sluiter, cand. aan de Vrije Universiteit.

AANROEPEN: St. Anna Parochie, R. H. Pel, cand. aan de Vrije Universiteit.

BERAANK: Groningen, J. J. Westerbeek van Eerten te Midrecht. — Hoogeveen, C. W. J. Van Lummel te Waarder. — Amstelveen, G. H. Van Kasteel te Kollum.

Christelijke Gereformeerde Kerk.

AANROEPEN: Rouveen, J. A. Van Anken te Hoogeveen.

Synodale Gemoetschapsherk. ZETALLEN: Kild e. a., L. Balk te Sebaldeuren, R. Dijksterhuis te Huisen, H. D. Evers te Sappeneuren, G. Th. Gersten te Rolde, J. Schuring te Schiermer, en R. E. Wieringa te Oostervierum. — Velsen, W. Van

WENHAM-ECLIPSE-GASLAMPEN

te hebben overtuigd.

VAN DEN BERG & Co.,

Prins Hendrikade 163, Amsterdam.

Bijzonder geschikt voor Localiteiten, Fabrieken en Winkelkassen.

De Handelsdrukkerij en Boekbinderij,

VAN
J. A. KNUPPE,
22 Oostmolensstraat 22
ROTTERDAM,

wordt voor alle voorkomend DRUK- en BINDWERK bekeerd aanbevolen. Spoedige levering. — Bilijkste prijzen. — Aanbestedend werk.

Fabriek van SCHRIJFBOEKEN in alle verlangde formaten. Bijzonder wordt de aandacht gevestigd op H. H. Ouderwijers der Christelijke scholen voor de levering van hunne benodigde schoolschriften, welke op mijne inrichting vervaardigd worden, van af f 1.80 per 100 (goed papier) tot hooger prijzen; waarvan monsters en prijsopgaven bereidwillig franco wordt toegezonden.

Elke bestelling, hoe gering ook, wordt franco uitgevoerd.

GEDRUKT TER KON. NED. STOOMDRUKKERIJ, WARMOESTRAAT 106, AMSTERDAM.

dankbaarheid voor eenige dagen aan zijn onderwijzer te leen.

En zoo werd het zaad des woords ook in het hart van Benjamin gestrooid om op zijn tijd te ontkiemen.

Nu moet ge weten, dat Benjamin, vóór hij met zijn onderwijs begon, aan Thomas dezelfde voorwaarde had gesteld als de soldaat hem zelf had gedaan, namelijk dat ook hij op zijn beurt een ander de leekunst zou leeren. Zoodra mogelijk had Thomas daaraan dan ook voldaan, en zelfs aan meer dan één zwarten broeder zijn kunst beproefd. Hoven verwachting was dat gelukt, en daar bijna elk deed als aan hem was gedaan, en het leeren of liever 't onderwijzen al beter vlotte, konden na eenige jaren een groot aantal negers lezen Al wat maar gedrukt was en onder hun bereik viel werd tot oefening gebruikt, en de meesten hadden tegelijk ook wat schrijven aangeleerd.

Tot zoover was alles goedgegaan. Doch nu kwam er een donkere wolk opzetten.

Op zekeren avond ging de opzichter nog vrij laat — wat hij niet gewoon was — de hutten der negers langs. Daar zag hij hoe hier en daar groepjes bijeen zaten, aandachtig luisterende naar een die in het midden had plaats genomen en voorlas. Hij kon zijn oogen en ooren niet geloovent. «Kon niet wat wezen. Waar en hoe hadden die negers dat geleerd? Hij moest en zou het weten! Met vloeken en scheldwoorden joeg hij de verschrikte negers uit elkaar en hun hutten in.

Den volgenden dag liet hij een der voorlezers bij zich komen, en vroeg wie hem dat leeren geleerd had.

Alhoewel i te voren niet persoon een zulks ten on en betuigen heelen. Daar meer schuld. wezen, om. Daar ik gem Sabbath vrees heb ik noot kunnen of van het geve dit punt het kortelijk en. het goed zal tuiavverden. zij van de p. daarbij moer beoedeling.